

11. Про асоціації органів місцевого самоврядування : Закон України від 16 квіт. 2009 р. № 1275-VI // Відомості Верховної Ради України. — 2009 — № 38. — Ст. 534.
12. Кучабський О. Великі міста та агломерації в системі адміністративно-територіального устрою України [Електронний ресурс] // Державне управління та місцеве самоврядування. — 2010. — № 1. — Режим доступу : nbuv.gov.ua/Portal/soc_gum/Dums/2010_1/10kogtuu.pdf.

Анотація

Назарко А. Т. Міські агломерації в Україні: проблеми правової інституціоналізації. — Стаття.

У статті проаналізовано питання організації державного управління та місцевого самоврядування на великих урбанізованих територіях; розглянуто проблеми визначення міських агломерацій, теоретичні й практичні засади формування міських агломерацій, основні підходи до правового забезпечення управління міськими агломераціями; виявлено напрями удосконалення нормативної бази в питанні режиму використання приміських зон великих міст відповідно до умов формування України як незалежної держави.

Ключові слова: державне управління, місцеве самоврядування, місто, міські агломерації.

Аннотация

Назарко А. Т. Городские агломерации в Украине: проблемы правовой институционализации. — Статья.

В статье проанализированы вопросы организации государственного управления и местного самоуправления на крупных урбанизированных территориях; рассмотрены проблемы определения городских агломераций, теоретические и практические основы формирования городских агломераций, основные подходы к правовому обеспечению управления городскими агломерациями; выявлены направления усовершенствования нормативной базы режима использования пригородных зон крупных городов в условиях формирования Украины как независимого государства.

Ключевые слова: государственное управление, местное самоуправление, город, городская агломерация.

Summary

Nazarko A. T. The City agglomerations in Ukraine: problems of legal institutionalisation. — Article.

In the article the questions of organization of state administration and local self-government are analysed in large urban territories; the problems of decision of city agglomerations, theoretical and practical bases of forming of city agglomerations, basic going near the legal providing of management city agglomerations, are considered; directions of improvement of normative base are exposed

Keywords: state government, local government, city, city agglomeration.

УДК 342.553:351.856.2

А. М. Майдебур

ЗВАННЯ ПОЧЕСНИЙ ГРОМАДЯНИН ЯК ОСОБЛИВИЙ ВИД НАГОРОД ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

За роки незалежності відповідно до Конституції України на основі історичної національної нагородної спадщини та міжнародного досвіду в Україні створено нагородну систему України, що, безумовно, можна віднести до здобутків у сфері державотворення. Головною і найвагомішою складовою нагородної системи України є державні нагороди України, правові засади функціонування

яких визначені у прийнятому у 2000 році Законі України «Про державні нагороди України» [1]. Відповідно до названого закону державні нагороди України є вищою формою відзначення громадян за видатні заслуги у розвитку економіки, науки, культури, соціальної сфери, захисті Вітчизни, охороні конституційних прав і свобод людини, державному будівництві та громадській діяльності, за інші заслуги перед Україною.

Водночас однією з існуючих у вітчизняній правовій системі та поширених у нагородній практиці органів місцевого самоврядування форм відзначення громадян є запровадження ними звання почесний громадянин.

Необхідно вказати, що зараз в Україні юридичне оформлення інституту почесного громадянства здійснюється нормативними актами органів місцевого самоврядування за відсутності відповідного регулювання на законодавчому рівні. Діючий Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» [2] не регулює питання встановлення органами місцевого самоврядування звання почесного громадянина.

У радянській науці державного права увагу дослідників дане питання привертало недостатньо. З нечисленних наукових досліджень слід відмітити дослідження І. Беляєва [3], в якому автор розглядає деякі аспекти інституту почесного громадянства. У вітчизняній конституційно-правовій науці також бракує досліджень щодо правових засад функціонування нагород, встановлених органами місцевого самоврядування. Правознавцями досліджувалися лише окремі аспекти діяльності органів місцевого самоврядування у цій сфері [4].

Слід відмітити, що такий особливий вид нагород органів місцевого самоврядування, як присвоєння звання почесний громадянин міста має достатньо давні традиції. Так, згідно з вже названим дослідженням І. Беляєва, у другій половині XIX століття міські думи, відмічаючи суспільно корисну діяльність окремих осіб, приймали рішення про обрання їх почесними громадянами міста. До 1917 року звання почесного громадянина вже присвоювалося в усіх губернських містах та уїзних центрах і загальна кількість таких осіб — більше 3 тис. чоловік.

У Радянському Союзі вперше звання почесного громадянина було встановлено у 1961 році в Калузі. У 1964 році серед інших міст звання почесного громадянина було встановлено у Львові та Миколаєві, з 1965 року — в Одесі. Необхідно зазначити, що за часів Радянського Союзу питання почесного громадянства визначалися безпосередньо актами органів місцевого самоврядування за відсутності регулювання на законодавчому рівні. Хоча не можна не вказати на приклад республіканського регулювання, затвердженого у 70-х роках Президією Верховної Ради Литовської РСР Положення про присвоєння звання почесного громадянина міста, району. Активне використання у Радянському Союзі такої форми відзначення, як присвоєння звання почесного громадянина, дало підстави зробити І. Беляєву висновок про формування нового соціального інституту — інституту почесного громадянства.

Як вже зазначалося, зараз на законодавчому рівні питання інституту почесного громадянства не визначені. У зв'язку з цим уявляються симптоматични-

ми спроби заповнення відповідної правової прогалини шляхом закріплення відповідних норм на рівні статуту міста.

Так, в авторському проекті Статуту територіальної громади міста Одеси, розробленому ще наприкінці 90-х років доктором юридичних наук М. П. Орзіхом [5], була передбачена можливість встановлення почесного звання «Почесний громадянин Одеси», яке, у свою чергу, повинно присвоюватися у відповідності до Положення про Почесного громадянина міста Одеси. Дана норма знайшла своє відображення у затвердженому 25 серпня 2011 року Одеською міською радою VI скликання Статуті територіальної громади міста Одеси, у ст. 7 якого визначено, що «з метою визнання особливо видатних заслуг перед містом громадян України, іноземних громадян, осіб без громадянства встановлюється почесне звання «Почесний громадянин міста Одеси», яке присвоюється безстроково» [6].

Сьогодні питання про присвоєння звання «Почесний громадянин міста Одеси» регулюється прийнятим у 2002 році Одеською міською радою відповідним Положенням [7]. Згідно з цим Положенням звання «Почесний громадянин міста Одеси» є вищим знаком вдячності мешканців Одеси.

Звання «Почесний громадянин міста Одеси» присвоюється фізичним особам, які мають видатні заслуги та зробили великий особистий внесок у розвиток міста Одеси, його економіку, культуру, мистецтво, науку, охорону здоров'я, освіту, спорт і інші види діяльності, чия багаторічна виробнича, благодійна, просвітницька, суспільна і інша діяльність отримала широке визнання мешканців Одеси. Дане звання може бути присвоєне особам незалежно від їх громадянства і місця проживання. Рішення про його присвоєння приймає Одеська міська рада таємним голосуванням.

Почесному громадянину міста Одеси вручається посвідчення, грамота Одеської міської ради, стрічка Почесного громадянина міста Одеси та нагрудний знак.

Почесному громадянину міста Одеси Одеська міська рада за рахунок коштів міського бюджету надає, зокрема, такі пільги та привілеї: звільнення від сплати місцевих податків і зборів як фізичної особи; звільнення від сплати послуг, що надаються підприємствами житлово-комунального господарства, які належать місту; безоплатний проїзд у міському транспорті (крім маршрутних таксі і таксі); право на отримання з міського бюджету доплати до пенсії у розмірі мінімальної пенсії по досягненню пенсійного віку.

Київська міська рада у 2002 році з метою заохочення і стимулювання працівників підприємств, установ та організацій міста Києва, громадян України, іноземних громадян за визначні заслуги у розвитку економічної та соціальної сфери міста Києва, збагачення національної інтелектуальної і культурної спадщини, плідну громадську діяльність встановила звання «Почесний громадянин міста Києва» та Положення про нього [8]. У 2005 році Положення про звання «Почесний громадянин міста Києва» було викладено у новій редакції, якою передбачено, що звання «Почесний громадянин міста Києва» є свідченням визнання територіальною громадою міста Києва визначних заслуг окре-

мих осіб перед громадою міста Києва у розвитку економіки, науки, освіти, культури, мистецтва, охорони здоров'я, фізичної культури та спорту, бізнесу, в благодійній, гуманістичній і громадській діяльності, зміцненні міжнародного авторитету столиці України — міста Києва.

Звання «Почесний громадянин міста Києва» присвоюється громадянам України, іноземним громадянам та особам без громадянства за значний особистий внесок у соціально-економічний розвиток міста Києва, збагачення національної культурної та духовної спадщини, за благодійну, гуманістичну та громадську діяльність.

Дане звання присвоюється рішенням Київської міської ради і приурочується щорічно до Дня Києва. Подання про його присвоєння мають право вносити трудові колективи підприємств, установ та організацій незалежно від їх адміністративного підпорядкування і форм власності, політичні партії, громадські організації. Особам, яким присвоєно звання «Почесний громадянин міста Києва», вручають нагрудний знак встановленого зразка, його мініатюру, диплом та іменний годинник київського міського голови. Вручення проходить в урочистій обстановці.

Необхідно зазначити, що звання почесного громадянина встановлюється органами місцевого самоврядування не лише на рівні міста, але й на рівні районів та областей.

Так, наприклад, у 2006 році рішенням Харківської обласної ради було запроваджено обласну відзнаку — звання «Почесний громадянин Харківської області» та затверджено Положення про неї [9]. Згідно з цим Положенням звання «Почесний громадянин Харківської області» присвоюється жителям Харківської області, регіонів України, громадянам інших країн у знак великої поваги до їх політичної та громадської діяльності, а також за вагомий внесок у розвиток Харківського регіону у сферах економіки, культури, мистецтва, спорту, науки та інших сферах суспільно-громадського життя, що сприяло піднесенню авторитету регіону як на державному, так і на міжнародному рівні. Передбачено, що звання «Почесний громадянин Харківської області» присвоюється особі лише один раз, а право присвоєння цього звання належить виключно Харківській обласній раді та присвоюється рішенням обласної ради.

Також передбачено ряд обмежень щодо присвоєння цього звання, зокрема, воно присвоюється щорічно не більше ніж п'ятьом особам та не може бути присвоєно громадянам, які раніше скоїли кримінальний злочин, були засудженими і судимість яких не погашена. У разі здійснення особою, якій було присвоєно звання «Почесний громадянин Харківської області», кримінального злочину, за який особу було засуджено і вирок щодо якої вступив у законну силу, питання позбавлення її звання і повернення знаку «Почесний громадянин Харківської області» та посвідчення почесного громадянина Харківської області вирішуються на пленарних засіданнях обласної ради.

Розгляд кандидатур на присвоєння звання «Почесний громадянин Харківської області» здійснюється експертною радою з попереднього розгляду кандидатур на присвоєння цього звання. Остаточне рішення про присвоєння звання

приймається на пленарних засіданнях обласної ради по кожній кандидатурі окремо більшістю від загального складу обласної ради.

Особам, яким присвоюється звання «Почесний громадянин Харківської області», вручається відповідне посвідчення почесного громадянина Харківської області, диплом почесного громадянина Харківської області, нагрудний знак «Почесний громадянин Харківської області» і його мініатюра.

У 2009 році Одеська обласна рада запровадила відзнаку «Почесний громадянин Одеської області». Відповідно до Положення про цю відзнаку звання «Почесний громадянин Одеської області» є вищим знаком вдячності територіальної громади Одеської області громадянам, які мають видатні заслуги, зробили вагомий внесок у розвиток Одеської області, її економіку, охорону здоров'я, освіту, науку, культуру, спорт, проводили багаторічну активну господарську, благодійну, просвітницьку, громадську й іншу діяльність, що сприяла підвищенню ролі та авторитету регіону в Україні і на міжнародній арені.

Звання присвоюється: жителям Одеської області та інших регіонів України за вагомими здобутками в галузі державного будівництва та місцевого самоврядування, особисті заслуги у сприянні економічному, науково-технічному та соціально-культурному розвитку області, за мужність і відвагу, високі досягнення у спорті, збагачення культурної спадщини, благодійну, гуманістичну та громадську діяльність, високу професійну майстерність, а також з нагоди державних свят, пам'ятних та ювілейних дат; громадянам інших країн, які зробили вагомий особистий внесок у розвиток Одеського регіону, піднесення його авторитету як на державному, так і на міжнародному рівні, за інвестиційну, гуманітарну та благодійну діяльність тощо. Звання присвоюється рішенням сесії обласної ради за результатами голосування по кожній кандидатурі окремо.

Атрибутами звання «Почесний громадянин Одеської області» є: свідоцтво; нагрудний знак; посвідчення; стрічка.

Особа, удостоєна звання «Почесний громадянин Одеської області», на території області має право, зокрема: на позачерговий прийом посадовими особами органів виконавчої влади, територіальних підрозділів центральних органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування області; бути присутньою з правом дорадчого голосу на пленарних засіданнях обласної ради та колегіях обласної державної адміністрації; на оплату проїзду за рахунок коштів обласного бюджету (потягом або автобусом) для участі в обласних заходах; на щомісячне отримання з обласного бюджету Одеської області доплати до пенсії у розмірі мінімальної державної пенсії за досягненням пенсійного віку.

Встановлені звання почесного громадянина і в інших областях України, зокрема, Черкаська обласна рада встановила звання «Почесний громадянин Черкащини», Луганська обласна рада заснувала звання «Почесний громадянин Луганщини».

Необхідно зазначити, що за відсутності у Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні» конкретних норм щодо права органів місцевого самоврядування встановлювати звання почесний громадянин, ці органи у своїх рішеннях про встановлення такого звання посилаються на норми названого

закону, які лише передбачають право сільських, селищних, міських рад (ст. 25) та районних і обласних рад (ст. 43) вирішувати питання, віднесені чинним законодавством до їх відання.

Отже, однією з форм відзначення громадян на місцевому рівні є запровадження органами місцевого самоврядування звання почесний громадянин. Водночас уявляється, що нормативно-правову основу існування та функціонування нагород органів місцевого самоврядування, зокрема встановлення та присвоєння ними звання почесний громадянин, необхідно чітко визначити у Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні». Зробити це можна шляхом внесення відповідних змін до даного Закону.

Література

1. Про державні нагороди України : Закон України від 16 берез. 2000 р. № 1549-III // Відомості Верховної Ради України. — 2000. — № 21. — Ст. 162.
2. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 трав. 1997 р. № 280/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. — 1997. — № 24. — Ст. 170.
3. Беляев И. Н. Почетное гражданство и его правовые основы // Советское государство и право. — 1984 — № 7. — С. 20–27.
4. Майдебура А. М. Роль органів місцевого самоврядування в реалізації нагородної політики в Україні // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. ст. / голов. ред. С. В. Ківалов. — О., 2001. — Вип. 11. — С. 198–200.
5. Орзих М. П. Проект Устава территориальной громады города Одессы // Юридический вестник. — 2000. — № 1. — С. 67–87.
6. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : www.odessa.ua/ru/announcements/33063/.
7. Решение Одесского городского совета № 280-XXIV от 26.07.2002 «О новой редакции Положения «О присвоении звания “Почетный гражданин города Одессы”» [Электронный ресурс]. — Режим доступа : www.odessa.ua/acts/council/7774/.
8. Про встановлення звання «Почесний громадянин міста Києва» та заохочувальних відзнак кийвського міського голови : рішення Київської міської ради від 01.06.2000 № 141/862 // Хрещатик. — 2000. — 19 верес.
9. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : www.ts.lica.com.ua/b_text.php?type=3&id=4235&base=77.

Анотація

Майдебура А. М. Звання почесний громадянин як особливий вид нагород органів місцевого самоврядування. — Стаття.

Стаття присвячена розгляду питань запровадження органами місцевого самоврядування звання почесний громадянин як особливої форми відзначення громадян за заслуги перед територіальною громадою.

Ключові слова: органи місцевого самоврядування, відзнаки органів місцевого самоврядування, заслуга, звання почесний громадянин, нагородне законодавство.

Аннотация

Майдебура А. Н. Звание почетный гражданин как специфический вид наград органов местного самоуправления. — Статья.

В статье рассматриваются вопросы учреждения органами местного самоуправления звания почетный гражданин как специфической формы награждения граждан за заслуги перед территориальной общиной.

Ключевые слова: органы местного самоуправления, знаки отличия органов местного самоуправления, заслуга, звание почетного гражданина, наградное законодательство.

Summary

Maidebura A. M. The title of an honorary citizen as a particular type of awards of the local self-government bodies. — Article.

The article deals with the examination of the matters concerning implementing of the title of an honorary citizen by the local self-government bodies. This title can be a particular form of awarding the citizens' services for the territorial community.

Keywords: local self-government bodies, awards of the local self-government bodies, services, the title of an honorary citizen, legislation on awards.

УДК 342.553(477):35.082

К. М. Москальчук

ГАРАНТІЇ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА ДОСТУПУ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ ДО СЛУЖБИ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Права людини — це складне багатомірне явище, що має еволюційний характер. Протягом історії розвитку людства вплив прав людини на всі явища та фактори суспільної дійсності був суттєвим. Вони визначали сутність, зміст права, його цінність та процес функціонування.

Різним рівням розвитку суспільства відповідали свої уявлення про права окремої особи, що необхідне та заборонене в її поведінці. Саме ці уяви і знаходили свій вияв у праві, в його функціях, закріплюючись у законодавстві та правозастосовчій діяльності, стверджуючись у політиці, економіці, соціальних та державних інститутах. Від цього залежав правовий статус особи, її роль та цінність у суспільстві, можливості її самореалізації, ефективність та адекватність механізму реалізації та захисту прав і свобод людини та цінність правової системи і права в цілому.

Тому вивчення проблем гарантування прав людини надає можливість визначити стан та рівень розвитку суспільства, місце людини в системі суспільних відносин, ефективність впливу права на суспільні процеси. Вищенаведене визначає наукову корисність та актуальність дослідження обраної теми, саме механізм реалізації конституційного права доступу громадян України до служби в органах місцевого самоврядування.

Реальність демократії в суспільстві є основою реальності гарантій прав і свобод людини та громадянина. Їх здійснення та повна реалізація можливі лише за умов додержання та виконання обов'язків як з боку держави, так і самих людей. Кожен має можливість використовувати свої права і свободи за власним розсудом, здійснювати вільний розвиток своєї особистості, якщо при цьому не порушуються права і свободи інших людей.

Слід додати, що формування громадянського суспільства в Україні неможливе без належного гарантування прав і свобод людини та громадянина. Проголошення прав і свобод та їх повсюдне і суворе дотримання — це різні